

نظم در آفرینش

«نظم» در لغت به معنای آراستن، برپا داشتن، ترتیب دادن کار و... و در اصطلاح نظامی به معنای پیروی کامل از دستورهای نظامی است. انضباط نیز به معنای نظم و انتظام، ترتیب و درستی، عدم هرج و مرج، سامان پذیری و آراستگی است.

● نظم در آفرینش

آفرینش براساس نظم استوار است و در دستگاه خلقت، هر پدیده ای جای خاصی دارد و مأموریت و کار ویژه ای به عهده دارد. کرات آسمانی در مدار معینی حرکت می کنند، فصول سال و گذشت شب و روز نظم خاصی دارد و خلقت اشیا از اندازه، حد و میزان خاصی برخوردار است. خدای تعالی می فرماید:

«إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ» [۴] ما هر چیزی را به اندازه (و روی حساب) آفریدیم. حکمت خداوندی در هر چیز تجلی یافته و موجودات عالم نیز روی حساب و نظم دقیق و نیز براساس هدف معینی قدم به عرصه هستی نهاده اند. جهان چون خط وخال و چشم و ابروست که هر چیزی بجای خویش نیکوست نظم شگفت و محیرالعقولی که در همه مخلوقات، حرکت سیّاره ها و ستارگان، گیاهان، موجودات دریایی و صحرایی، بدن انسان، گردش خون و... وجود دارد، همه و همه معلول تدبیر خداوند حکیم، مدبر و تواناست.

● اهمیت نظم در زندگی

خدای توانا و حکیمی که نظم را در دستگاه پهناور و عظیم خلقت قرار داده است، همین نظم را در زندگی انسانها و روابط اجتماعی آنان می پسندد. از این رو، شایسته است که انسان در زندگی فردی و اجتماعی خویش، نظم و ترتیب و تدبیر در امور را مراعات کند؛ زیرا به گفته روانشناسان:

«احتیاج به نظم و ترتیب، جزء احتیاجات اساسی روانی محسوب می گردد، رنگ و شکل و خاصی به زندگی می دهد، افراد میل دارند زندگی فردی و جمعی خود را تحت نظم و قاعده مشخصی در آورند.»

نگاهی گذرا به حجم زیاد کتابهای قوانین و مقررات و بودجه های هنگفتی که صرف قانونگذاری و تنظیم آنها می شود و اهمیتی که همه ملل جهان به آنها می دهند ضرورت و لزوم نظم فردی و اجتماعی را در زندگی بشر آشکار می سازد. اسلام نیز به عنوان دین جهانی و کامل به نظم و برنامه ریزی در زندگی اهمیت فراوان داده و به پیروان خویش سفارش کرده که تمام کارهای خود را طبق قانون و به صورت منظم انجام دهند و از بی برنامه گی بپرهیزند. چرا که تمام احکام اسلامی؛ واجبات، مستحبات، محرّمات، مکروهات و... در این راستا و در جهت برنامه دقیق و منظم دادن به مسلمانان قرار داده شده که آنان را تحت نظم خاصی در آورد.

در دنیای کنونی نیز حرکت قطارها، هواپیماها، ساعات کار ادارات و کارخانجات و... روی نظم خاصی و با دقیقه و ثانیه سنجیده می شود و با ورود کامپیوتر در عرصه زندگی نظم و ترتیب دقیقتر و بهتر صورت می گیرد و می توان گفت امروزه منظم زندگی کردن جزء ضروریات زندگی بشر شده و مورد پسند عقل و دین است و اگر بخواهیم خود را از دایره

نظم که امروزه همه جامعه ها را تا حدّ زیادی فرا گرفته و احاطه کرده، خارج کنیم، با مشکلات زیادی رو به رو می شویم.

● نظم در قرآن

بخش عظیمی از دستورات و سفارشات قرآن کریم در راستای تنظیم اندیشه و اعمال انسان است. امیرمؤمنان - علیه السلام - می فرماید:

«إِن فِيهِ عِلْمٌ مَا يَأْتِي وَ الْحَدِيثُ عَنِ الْمَاضِي وَ دَوَاءُ دَائِكُمْ وَ نِظْمٌ مَا بَيْنَكُمْ»

آگاه باشید که آگاهی از آینده، خبر از گذشته، داروی درد (نادانی و گمراهی) و نظم و ترتیب زندگی روزمره شما در قرآن (آمده) است. بیان قرآن کریم را درباره نظم می توان به دو بخش تقسیم کرد:

الف) نظم در تکوین: قرآن در این بخش، نظم حاکم بر جهان آفرینش را تشریح کرده و به انسانها سفارش می کند که درباره آن بیندیشند. تا به طراح زبردست آن (خدای تعالی) پی ببرند و در این راستا، گاه از فرود آمدن باران و رویش گیاهان یاد می کند و گاهی از عظمت آسمان، کوهها و دریاها سخن می گوید. زمانی شگفتیهای آفرینش موجودات و از جمله انسان را تذکر می دهد و در بسیاری از مواقع نیز آمد و شد شب و روز، فراوانی پدیده های هستی و بی شماری نعمتهای الهی را در لا به لای آیات بیان می کند و انسان را به تفکر در نظم شگفت آور آن وا می دارد. به عنوان نمونه می فرماید: «إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ» همانا در آفرینش آسمانها و زمین و آمد و شد و شب و روز، نشانه هایی برای خردمندان است.

ب) نظم در تشریع: همه آیاتی که درباره قوانین و مقررات الهی نازل شده، برقرار کننده نظم و برنامه در زندگی فردی و اجتماعی مسلمانان است. با این بیان، قرآن همواره پیروان خویش را به داشتن یک برنامه صحیح و منظم دعوت می کند و خواستار آن است که مسلمانان در زندگی به اصول و مقررات الهی پای بند بوده، طبق برنامه ای که خدا برای آنان تنظیم کرده، زندگی کنند و هیچ گاه از حدود الهی گام فراتر نهند. چرا که:

«مَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ»

● آنان که از حدود الهی تجاوز کنند، همانان ستمکارانند.